

Poesiaren definiziorako

Javier Rojo Cobos

Gaur poesia zer den definitzeko garaia iritsi dela uste dut. Horregatik, hurrengo lerroetan horretan saiatuko naiz.

Ekintza honetan kontuan hartzeko lehenengo gauza hauxe da: Poesia ez dela definitzen bere forman, ezta bere esanahian ere, bere izpirituan baizik. Honekin adierazi nahi dut, poesia eta poema (bertsoa) ezin identifika daitezkeela.

Poema elementu tekniko batzuen aplikazioaren ondorioa da. Neurria, erritmoa, puntua eta honelako elementuak erabiltzen dira poema bat egiteko mementuan. Poesian ere honelako elementuak erabili izan dira (baina ez beti, zeren prosaz ere poesia egin baitaiteke), baina hemendik ez da suposatu behar, elementu horiek agertzen diren guztietan, poesiaren aurrean gaudenik.

Poesia, nolabait definitzeko, poeta baten bidez burututako Naturaren autokontenplazioa dela esan daiteke. Definizio hau behar-bada pixka bat ilun gerta daiteke, baina, poesiari buruz poesia bera erabili gabe hitz egitean, honelako gauzak gertatu ohi dira. Dena den, eta bidearen ahultasuna onarturik, gehiago zehazten saiatuko naiz.

Naturak bere esentzia, bere izatea adierazi nahi du, gaur egungo terminologia teknikoa erabiliz, Natura sistema semiotikoa dela esan dezakegu. Guri, haren aurrean gauden gizakioi, sistema hori, esanahi ezku hori jakitera eman nahi zaigu, zeren gizakiok kontzientzia dugun neurrian (suposatzen da) ez bait zara izaki naturalak, beste edozein abere bezala, eta ez gaude Naturan sartuta. Beraz, esan genezake, gizakiok daukagun ahalmen natural bakarra (Mintzamina) eskaintzen dugula adierazpen mistiko horretarako; ezen hizkuntza ez da gizakiena, Naturarena baizik.

Noski, jakitera emate hau poesiarekin burutzen ez bada, ezin egin daiteke osorik. Horregatik, bada, inplizitoki hain erraza dena hain zaila gertatzen da saioaren ahalmen eskasekin adierazten saiatzen denean.

Ekintza nolabait mistiko horretan poeta erabiltzen denez, poeta definitu beharrean gaude.

Hasteko, sentsibilitate handiko gizakia dela esan dezakegu; bestela ezin izango litzuke Naturan gertatzen direnen nondik-norakoak, hari xume horiek, sumatu.

Ahalmen hau berezkoa da. Hau da, batzuek badute, beste batzuek ez; eta ezin egin daiteke ezer lortzeko, ez badaukazu. Hortaz, poeta jaiotzen ez denak ez du inoiz poeta izaterik lortuko. Batzuek inspirazio deitu izan diote honi, gaur egun hitz hau erabiltzeko beldurra badago ere.

Bigarrenik, poetak hizkuntza erabiltzen du bere poesia egiteko, eta honek ere definitzen du poeta. Hizkuntza lortzen den gauza denez, poetak saiatu behar du ahalik eta hoberen lortzen, poesien egitura perfektuena, osoena izateko. Trebetasun hau eskuratzeko bide bat besterik ez dago: saiatzea; eta, saiatuaren saiatuz, hizkuntza maila goren batean menperatzea lortuko du.

Beraz, bi ezaugarri horiek definitzen dute poeta, eta poeta benetakoa izango bada, biak eman behar dira. Bestela, idazle horrek egingo dituen lanak akatsez beterik sortuko dira eta batzuetan teknikaren joko hutsak, inolako sakontasunik gabeak, izango dira. Beste muturrean, lan horiek hipokondriako baten konfesioak izan daitezke. Eta honek, pertsona batzuek bestela pentsatu arren, ez dauka zerikusirik poesiarekin.

Poeta honela definitu ondoren, agiri da horren egoera asko aldatu dela denboran zehar.

Lehen garai batean, zibilizazioa kulturari artean garaitu ez zitzaionean, poeta komunitatean normala zen sentimendu baten adierazlea zen: Naturaren zentzua, gutxi gorabehera, pertsona guztiek zuten komunitate "primitibo"etan. Pertsona berezi batzuk espezializatuta zeuden sentimendu amankomun horiek azaltzen. Pertsona berezi hauek poetak ziren eta ez lirateke apaizetatik bereiziko. Aitzinako garai haietan, poesia eta erlijioa gauza bera ziren.

Baina egoera hau aldatu egin zen, Apoloren ikuspegia jainkoen artean nagusitu zenean eta gero judaismoaren aldaki modernoak kristautasuna mundu guztian zabaldu zuenean.

Hau gertatzean, erlijio naturala desagertu egin zen eta debekuen erlijioak nagusitu ziren. "Lurra"ri lotutako kulturek "herria"ri lotutako zibilizazioei egin zieten leku eta honez gero poetak ez ziren komunitatearen sentimenduen adierazleak izan.

Egoera zaharrak Irlandako "ollave"etan dauzka bere azken aztarnak.

Gaurko egoera guztiz desberdina baldin bada, galde dezakegu ea zer egiten duten poetek orain, ea zein den bere lekua.

Esan behar da, gaurko poetak (benetako poetak, noski) ez direla ezertan aldatu eta lehen bezala Naturaren esanahi ezkutua adierazten saiatzen direla. Baina gizartea aldatu den neurrian; poetak urrunduz joan dira (egia esan, gizartea urrunduz joan da), gure munduan ia-ia zentzurik ez duten gauzak esaten dituztelakoan. Azken finean, Natura bera ia-ia desagertu egin da eta honekin batera, noski, bere zentzua. Horregatik, poetak ez daude normalean ondo kontsideratuak gizartean eta gehienek uste dute Naturari buruzko bitxikeria ulertezinak esaten dituzten gizaki arraroak besterik ez direla.

Poetak, beraz, Naturarekin batera desagertzen ari dira, eta hain kontrako giro honetan irauten duten gutxiak askotan bi irtenbidearen aurrean suertatzen dira: edo zoroak izan, Hölderlin bezala, edo madarikatuak, Baudelaire bezala.

Jende askok, goian esandakoaren kontra, esan lezake gaur egun poemak idazten dituen idazle ugari dagoela.

Egia da poemagile moderno hauek benetako poesiaren teknika asko erabiltzen dituztela, baina era berean onartu behar da beraren izpiritua galdu dutela. Honen ordez, kontzepzio estetiko edo ideologiko batzuk jarri dituzte eta ez dira, hortaz, bereizten edo-

zein nobelagile edo kazetarirengandik (eta honek ez du suposatzen profesional hauen kontrako kritikarik, baina aitortu behar dute bere lanak ez direla batere sakratuak; poetarena, ostera, bai, sakratua da). Dena den, gaurko poemagile gehienek honelako gauzak egiten badituzte, ez da beren erruagatik, baizik Natura galdu eta poltsikoko natura enbasatua (parkeak, zoologikoak) asmatu dituen gure gizartearenagatik. Benetako poetek ezin bait dute honelako egoëretan gehiegi iraun, eta ondo dakite hori.

Euskal Herrian (herri primitibo gehienetan bezalaxe) poesiaren ildoak nahikoa berandu arte mantendu da herri-lirikan, gutxi gorabehera Pierres Topet Etxahun, gure Parnasotxoko lehen bertsolari ofiziala, hil zen arte. Eta oso argi zehaztu nahi izan dut herri-lirikarena, zeren literatura zahar guztian liburuak publikatu zituzten poemagileen artean ez bait dago poeta bat ere, eta hauek ziren gizarte ofizialeko ideologiaren adierazle bakarrak.

Horrez gero, Euskal Herrian salbuespen bakan batzuk besterik ez dugu eduki poesian, poemagile gehiegi eduki arren.

J. R. C.